

JUMALA JAATAMINE

1. Aquino Thomase esimene tõestus: On kindel ja ilmne meie meeltele, et maailmas mõned asjad liiguvad. Mis liigub, seda peab miski muu liigutama, sest miski ei liigu muidu kui potentsiaalsusena selle suhtes, mis teda liigutab... Sellepärast on võimatu, et miski oleks samas suhtes ja samal viisil nii liigutaja kui liigutatav, niisiis et ta liiguks iseenesest. Nii peab see, mis liigub, olema millegi muu liigutatud. Kui jällegi see, mis esmalt mainitud liigutab, ka ise liiguks, siis peab teda mingi kolmas asi liigutama. Kuid see ei saa jätkuda lõpmatuseni, kuna sel juhul ei oleks esimest liigutajat ja selle tagajärjel ka ühtegi teist liigutajat... Sel põhjusel peab paratamatult jõudma esimese liigutajani, mida miski muu ei liiguta; ja igaüks saab aru, et see on Jumal. (Saarinen, 1996)

2. Rene Descartes'i tõestus: Igas inimeses on ettekujutus täiuslikkusest, kuid maailmas pole midagi täiuslikku. Järelikult peab täiuslikkuse idee taga olema täiuslik olend, keda tuntakse Jumalana. (Jürgenstein, Schihalejev, 2011)

3. Etnoloogiline põhjendus: Seni pole maailmas leitud mitte ühtegi religioonita rahvast, st igal rahval eksisteerivad religioossed uskumused ja arusaamad kõrgemast jõust. Seega jumal/Jumal eksisteerib. (Jürgenstein, Schihalejev, 2011)

4. Aquino Thomase teine tõestus: Tajutavate asjade maailmas leiame mõjutavate põhjuste järjestuse. Ei ole teada juhtumit (ja selline ei oleks isegi võimalik), milles asi oleks iseennast mõjutav põhjus; ta peaks selle jaoks olema iseendale eelnev, mis on võimatu. Teisalt ei ole võimalik jälgida mõjutavaid põhjusi lõpmatuseni... Aga kui me jätame ära põhjuse, kaotame samas ka tagajärje. Kui niisiis ei oleks esimest põhjust mõjutavate põhjuste hulgas, ei oleks vahetuid ega ka lõplikke põhjusi... Nii peab vältimatult mõnma, et on olemas esimene mõjutav põhjus ja sellele annab igaüks nime Jumal. (Saarinen, 1996)

5. Kellassepa argument (William Paley): Looduses esinevate struktuuride keerukuse seletamiseks on olemas vaid üks võimalus, milleks on Jumal. Kui leiame põllult kella, siis on kella keerukuse seletamiseks ainult üks võimalus: selle on teinud kellassepp. Analoogiat kasutades võib väita, et kohates põllul kellast miljoneid kordi keerulisemat olendit, näiteks jänest, on võimalik vaid üks järeldus – selle on loonud Jumal. (Jürgenstein, Schihalejev, 2011)

6. Canterbury Anselmi ontoloogiline argument: Anselm püüdis Jumala mõiste analüüsi alusel teha järeldust Jumala tegeliku (mitte ainult mõttelise) olemasolu kohta. Tegelik olemasolu on midagi enam kui vaid mõeldav olemasolu; et aga Jumal on "midagi, millest enamat pole võimalik mõelda", siis peabki ta olemas olema ka tegelikult, mitte ainult mõtteliselt. Vastasel juhul ta ju poleks "midagi, millest enamat pole võimalik mõelda". (<http://filosoofia.indrekmeos.xyz/>)

7. Blaise Pascali kasulikkuse argument ehk Pascali kihlvedu: Mõistus ei saa anda lõplikku vastust, aga ometi peaks igaüks langetama siin valiku. Kui jumal eksisteerib, siis uskuja võidab igavese elu, mitteuskuja igavese kannatuse. Kui siiski teda ei eksisteeri, siis uskuja ei kaota midagi (elas ta ju korralikku elu), mitteuskuja ei võida ka midagi. Järelikult uskudes on rohkem võita kui mitte uskudes ja skeptik peaks vähemalt uurima vastaspoole väiteid. (Jürgenstein, Schihalejev, 2011)

8. Moraalne jumalatõestus: Inimene suudab eristada head ja halba. Südametunnistuse ja moraalitytu olemasolu viitavad sellele, et keegi on need inimesse asetanud. See „keegi“ on Jumal. (Jürgenstein, Schihalejev, 2011)

9. Otstarbekohasuse argument: Kõik maailmas toimuv näib olevat korrapärane ja otstarbekas. Inimese loodud asjad on otstarbekohased inimese sihipärase tegevuse tõttu. Kuid otstarbekohased on ka looduslikud kehad, mille otstarbekus olema tingitud kellegi teise poolt. See keegi ongi Jumal. (<http://filosoofia.indrekmeos.xyz/>)

JUMALA EITAMINE

1. Inglise evolutsiooniõpetlase Richard Dawkinsi arusaam: Kirjeldades maailma loodusteadustest lähtuvalt, ei ole võimalik märgata mingit märki jumala tegevusest. Uskuda jumalat on sama kui uskuda „siniste sokkidega päkapikku“. (Jürgenstein, Schihalejev, 2011)

2. Prantsuse filosoofi Auguste Comte arusaam: Teadmatuse tõttu on ajaloos seletatud maailma olemust religioosel viisil. Teadmiste arenedes hakkas inimkond seletama maailma teaduslikult ehk positivistlikult, toetudes kontrollitavatele kogemustele. Niisugune tunnetusviis tõrjub välja religioosse maailmaseletuse viisi. Kuna religioon tuleneb teadmatusest ja kaotab ajapikku oma tähtsuse, on selle paratamatuks kaasnähtuseks ateism. (Jürgenstein, Schihalejev, 2011)

3. Psühhoanalüüsi looja Sigmund Freudi arusaam: Religioon on takerdumine lapsepõlve väärkujutlustesse eksimatust ning autoriteetsest lapsevanemast. See väärkujutus on hilisemas elus suunatud inimese alateadvusse. Kui inimene näeb ingleid või suhtleb Jumalaga, on vastava taju taga hoopis alateadvus. (Jürgenstein, Schihalejev, 2011)

4. Saksa ateisti Ludwig Feuerbachi arusaam: Kui inimene suhtleb Jumalaga, siis on ta tegelikult kontaktis oma sisemaailmaga. Religioon on inimese sügavate soovide ja tunnete asetamine enesest väljapoole ja nende alusel oma jumalapildi kujundamine: „Ma eitan Jumalat. Kuid minu jaoks tähendab see eelkõige seda, et ma eitan inimese eitamist. Inimese illusoorse, fantastilise seisundi asendan ma käegakatsutava ja tegeliku seisundiga.“ (Jürgenstein, Schihalejev, 2011)

5. Majandusteadlase ja filosoofi Karl Marxi arusaam: Kirik on kapitalismi tööriist, mis hoiab rahvast majandusliku ebaõigluse kiuste rahulikkuna. Usk Jumalasse on sündinud soovist leevendada maist kurjust. Sealpoolse hea elu lootuses mõjub usk oopiumina, st tekitab põhjendamatu õnnetunde ja tulevikulootuse. See on rõhuva ühiskonnaklassi vahend alama klassi ohjamiseks. (Jürgenstein, Schihalejev, 2011)

6. Filosoof Friedrich Nietzsche käsitus: Jumal on surnud, st ideed Jumala olemasolust ei võeta enam tõsiselt, kuid endiselt tunnustatakse kristlikku väärtussüsteemi, mis ei lase inimesel olla vaba. Inimese ideaal peab olema üliinimene, kes loob endale ise väärtusi ning on seega iseendale jumalaks. (Jürgenstein, Schihalejev, 2011)

7. Ateistliku eksistentsialisti Jean-Paul Sartre arusaam: Elule saab tõelise mõtte anda üksnes inimene ise oma loomingulisusega. Inimese tõeline olemus avaldub alles siis, kui ta loobub Jumalasse uskumast. Inimene on oma tegude kogusumma ehk see, kelleks ta end ise elab. (Jürgenstein, Schihalejev, 2011; Meos, 2000)

